

Uitvoeringsagenda's Klimaatadaptatie Zuid-Nederland

Aan de slag met klimaatadaptatie in 13 werkregio's

Toevoeging aan de Uitvoeringsagenda Ruimtelijke adaptatie Zuid-Nederland 2021

Platform Klimaatadaptatie Zuid-Nederland

November 2022

Colofon

Uitvoeringsagenda's klimaatadaptatie Zuid-Nederland
Aan de slag met klimaatadaptatie in 13 werkregio's

Toevoeging aan de Uitvoeringsagenda Ruimtelijke adaptatie Zuid-Nederland 2021

In opdracht van Platform Klimaatadaptatie Zuid-Nederland
Voorzitter: Maarten van der Heide
(Provincie Noord-Brabant)

Auteurs Vera Kusters en Freya Macke (Arcadis)

Fotografie Kneedvorm

Datum November 2022

Inhoud

1 Aanleiding en doelen 3

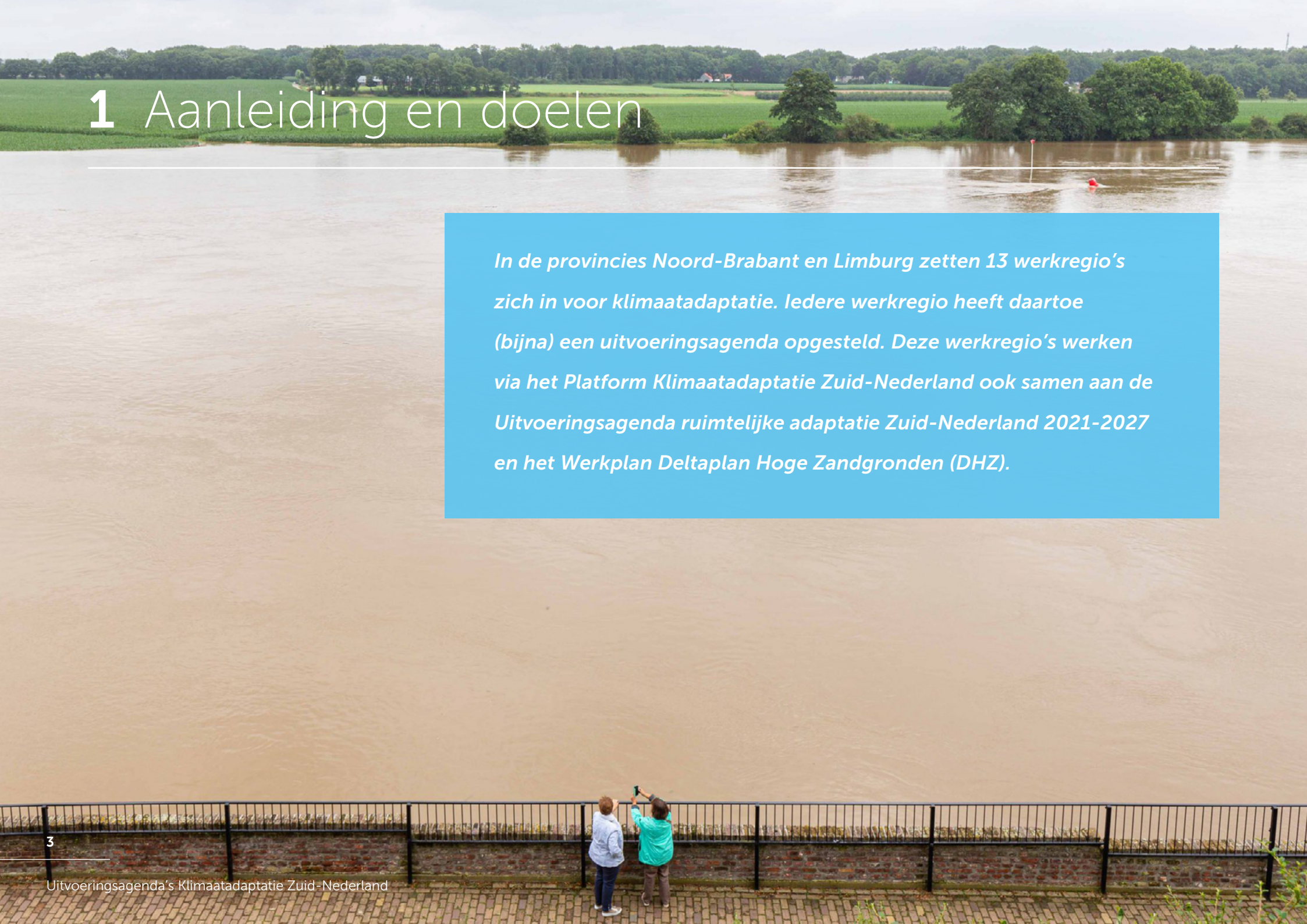
2 Analysekader 6

3 Verdiepende analyse uitvoeringsagenda's 8
3.1 Inzicht hoofdlijnen 10
3.2 Duiding per thema 11

4 Uitvoering klimaatadaptatie in Zuid- Nederland 22

1 Aanleiding en doelen

In de provincies Noord-Brabant en Limburg zetten 13 werkregio's zich in voor klimaatadaptatie. Iedere werkregio heeft daartoe (bijna) een uitvoeringsagenda opgesteld. Deze werkregio's werken via het Platform Klimaatadaptatie Zuid-Nederland ook samen aan de Uitvoeringsagenda ruimtelijke adaptatie Zuid-Nederland 2021-2027 en het Werkplan Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ).

Klimaatadaptatie is een werkveld dat sterk in ontwikkeling is. Hier zijn we met z'n allen energiek en efficiënt mee aan de slag gegaan. Onderdeel van de aanpak is "Georganiseerd leren": het efficiënt delen van lessen uit de praktijk[1]. Met voorliggende analyse delen we de geleerde lessen uit een vergelijking van de uitvoeringsagenda's van de werkregio's in Zuid Nederland. Dit stuk is een toevoeging voor de Uitvoeringsagenda ruimtelijke adaptatie Zuid-Nederland 2021 – 2027.

Immers, dit betreft een momentopname binnen het lerende en zoekende proces dat klimaatadaptatie is.

De werkregio's benaderen klimaatadaptatie ieder op eigen wijze. De dertien uitvoeringsagenda's zijn dan ook uniek. Bij een eerste blik op de uitvoeringsagenda's valt op dat de vorm en inhoud sterk verschillen. Dat is een logisch gevolg van de verschillen in de fysieke, bestuurlijke en sociaaleconomische situaties in de werkregio's.

Daarbij toont het ook de verkennende bewegingen van alle werkregio's om een vorm te vinden om deze nieuwe opgaven op te pakken. Alle ervaringen zijn daarom van waarde om gezamenlijk te leren en een versnelling te maken. Toch zijn er ook bepaalde overeenkomsten te zien, zowel in ruimtelijke opgaven als procesmatige aanpak. Met een verdiepende analyse van deze verschillen én rode draden in de uitvoeringsagenda's, willen we de kennisdeling en kruisbestuiving ondersteunen.

1 *Uitvoeringsagenda Ruimtelijke adaptatie Zuid-Nederland (2021, p.11)*

Figuur 1: Zuid-Nederland: 13 werkregio's, 13 uitvoeringsagenda's (bron: Uitvoeringsagenda Ruimtelijke adaptatie Zuid-Nederland, 2021)

Het resultaat van de analyse dient meerdere doelen:

1. Een **gezamenlijk verhaal** om te laten zien hoe Zuid-Nederland aan klimaatadaptatie werkt. Gericht aan elkaar, aan andere delen van Nederland en aan diverse schaalniveaus.
2. Een nadere analyse van de uitvoeringsagenda's van de werkregio's én duiding van de inzichten, als **hulpmiddel** aan de werkregio's:
   - Versterking van de **onderlinge kruisbestuiving** door het delen van voorbeelden en ervaringen;
   - **Inspiratie** voor de latere ontwikkeling van een 1e naar een 2e generatie uitvoeringsagenda's (wat kan een uitvoeringsagenda zoal bevatten en waar helpt dat in de praktijk).

2 Analysekader

Het analysekader is opgebouwd uit meerdere bronnen en ontwikkeld volgens een aantal stappen. Het vertrekpunt is een vooranalyse die is uitgevoerd door een trainee van de Toekomst van Brabant. Dit leverde interessante inzichten, vervolgvragen en behoefte aan verdieping en duiding. Vervolgens is dit analysekader uitgebreid, op basis van kennis en ervaring en een eerste quick-scan van de uitvoeringsagenda's. Waar nodig zijn trekkers van de werkregio's gesproken voor een nadere toelichting. Vervolgens is dit analysekader aangevuld om de link met de bevindingen uit de Monitor Zuid Nederland 2022 te borgen. Ten slotte is het kader geleidelijk gegroeid, aangepast en doorontwikkeld naarmate de analyse vorderde, om alle interessante rode draden en verschillen een plek geven.

THEMA	DEFINITIE Aspecten/onderzoeksvragen
Aanpak uitvoeringsagenda	Hoe is de uitvoeringsagenda opgesteld, wat heeft het voor (bestuurlijke) status bij de deelnemers van de werkregio en wat is het voornaamste doel waarvoor de uitvoeringsagenda is opgesteld?
Klimaatthema's en ambities	Op welke klimaatthema's gaan de uitvoeringsagenda's in, waarop worden ambities geformuleerd, hoe ver gaan de ambities en welke thema's zijn eventueel prioritair?
Rolinvulling	Waarop en hoe intensief werkt de regio samen? Welke rollen meet de werkregio zich daarbij aan? Op welke manier krijgen deze rollen uitwerking?
Organisatie – structuur	Welke vorm van samenwerking (organisatiestructuur) hanteert de werkregio? Type "Onderlinge afstemming", "Netwerkconstructie", of "Zelfstandige organisatie" (de wettelijke vormen van bestuurlijke samenwerking)?
Organisatie – afstemming	Op welke schaalniveaus (ambtelijk, management, bestuurlijk) zijn er structurele afstemmingsoverleggen? Hoe verloopt de wisselwerking tussen schaalniveaus en waar ligt het zwaartepunt? Hoe en in hoeverre vindt externe afstemming (met inwoners, bedrijven, organisaties) plaats?
Koppelingen met andere transities	Met welke thema's wordt een koppeling gemaakt? Hoe stevig is die koppeling (bijvoorbeeld een gezamenlijke aanpak of alleen benoemen van de relatie)?
Middelen	Op welke wijze financiert de werkregio de acties/maatregelen genoemd in de uitvoeringsagenda (dus niet: hoe wordt de werkregio zelf gefinancierd)? Van welke financieringsbronnen/subsidies wordt gebruik gemaakt (zoals impulsregeling)? Waar komt de capaciteit vandaan en is dit een beperkende factor?
Monitoring	Beschrijft de uitvoeringsagenda een aanpak voor monitoring? Welke monitoringsaspect(en) wordt naar gekeken? Met welke frequentie en op welke wijze wordt de uitvoeringsagenda geëvalueerd en geactualiseerd?
Borging	Beschrijft de uitvoeringsagenda een aanpak voor borging? Wat is die aanpak? Op welke schaalniveaus gebeurt dit?
Gebieden	Welke gebiedstypen krijgen aandacht in de uitvoeringsagenda? Kijkt de regionale uitvoeringsagenda binnen de gemeentegrenzen in hun gebiedsaanpakken of werken ze ook grensoverschrijdend?
Projecten	Bevat de uitvoeringsagenda al concrete projecten? Zo ja, op welk detailniveau zijn deze geformuleerd (een opgave, globaal idee of plan van aanpak)? Op welk schaalniveau zijn de projecten geformuleerd (wel of niet grensoverschrijdend)?

3 Verdiepende analyse uitvoeringsagenda's

Op basis van het analysekader zijn alle beschikbare uitvoeringsagenda's van de werkregio's doorgenomen. Op elk thema van de analyse kwamen hieruit interessante inzichten.

De aanpak en dus ook de vorm van regionale uitvoeringsagenda's is en blijft in ontwikkeling. Deze analyse is dan ook nadrukkelijk een momentopname. De resultaten van deze analyse dragen wel bij aan (de versnelling van) deze ontwikkeling.

Vrijwel alle werkregio's hebben een uitvoeringsagenda. Op moment van analyseren zijn een aantal daarvan nog in concept. Daarnaast hebben de werkregio's We4Climate en Westelijke Mijnstreek (nog) geen gezamenlijke uitvoeringsagenda. Bij We4Climate worden op dit moment de gemeentelijke opgaven en uitvoeringsagenda's geanalyseerd op mogelijkheden voor regionale samenwerking. Bij de Westelijke Mijnstreek zijn de inhoudelijke koers en uitvoerings-plannen (deels) geborgd in het regionale beleidsplan en beheerplan Water en Klimaatadaptatie.

Een aantal bronnen zijn gebruikt voor de analyse:

1. Uitvoeringsagenda Ruimtelijke Adaptatie Zuid-Nederland (maart 2021);
2. Uitvoeringsagenda's van de werkregio's;
3. Monitor Zuid Nederland 2022
4. Interactie met de werkregio's en andere betrokkenen tijdens de twee bijeenkomsten van het Platform Klimaatadaptatie Zuid-Nederland en tijdens een workshop op de kennisconferentie 'Omgaan met extreem weer in Zuid-Nederland' op donderdag 20 oktober 2022.

3.1 Inzicht op hoofdlijnen

Onderstand overzicht geeft op hoofdlijnen een beeld in welke werkregio's een beschrijving van de geanalyseerd thema's in enige vorm voorkomt in de uitvoeringsagenda. Het doel van dit globale totaal-plaatje is inzichtelijk maken bij welke werkregio **inspiratie** of ervaringen te halen zijn. Hier hangt **geen waardeoordeel** aan, want de uitvoeringsagenda is vormvrij en is door iedere werkregio op unieke wijze vormgegeven zoals past bij de behoeften van die regio. Daarnaast is het een indicatie welke werkregio's iets hebben opgeschreven, maar dat komt niet per definitie overeen met de **praktijk**. De **wijze** waarop de thema's in de uitvoeringsagenda's plek hebben, is nader uitgewerkt in de hierop volgende duiding.

	Werkeenheid de Meierij	Werkeenheid Westelijke Mijnstreek	Werkeenheid Maas en Mergelland	Klimaatportaal Zuidoost Brabant	Waterpanel Noord	Brabantse Peel	Waterkring West	Hart van Brabant	We 4 Climate	Klimaatkring de Baronie	Werkeenheid Parkstad	As50+	Klimaatbestendig Land van Cuijk
Aanpak uitvoeringsagenda			●	●	●	●	●	●		●	●	●	●
Klimaatthema's en ambities			●	●	●	●	●			●	●	●	
Rolinvulling werkregio	●		●	●	●	●	●	●		●	●	●	●
Organisatie – structuur				●		●		●				●	
Organisatie – afstemming			●	●		●	●			●		●	●
Koppelingen met andere transities			●		●	●	●	●		●	●		●
Middelen – capaciteit				●						●	●	●	●
Middelen – financiering	●		●					●		●		●	●
Monitoring				●		●	●			●		●	●
Borging			●	●	●	●	●			●	●		
Gebieden				●	●	●	●	●		●			●
Projecten	●		●	●	●	●	●	●			●	●	●

3.2 Duiding per thema

AANPAK UITVOERINGSAGENDA

Gemene delers en verschillen tussen werkregio's

Wijze van opstellen: De meeste werkregio's stelden een uitvoeringsagenda op als vervolg op de regionale trits van **klimaatstresstest – dialoog – strategie/agenda** (volgens de DPRA methodiek). Er zijn een aantal werkregio's die de Klimaatonderlegger hebben gebruikt ter ondersteuning van de dialogen. Er zijn ook werkregio's waar de uitvoeringsagenda tevens de (vervolg)programmering is van projecten voor de **verbrede BAW-samenwerking** (Bestuursakkoord Water).

Status: Ongeveer de helft van de uitvoeringsagenda's zijn op moment van analyse **bestuurlijk vastgesteld**. De andere werkregio's hebben deze status niet in hun document beschreven of werken op dit moment nog aan de vast te stellen versie.

Voornaamste doel: In alle werkregio's is inzet van de regionale uitvoeringsagenda als **vehikel voor aanvraag van cofinanciering** een doel. Een aantal werkregio's heeft dit als hoofddoel en daar is de vorm van de agenda op toegespitst. Er zijn daarnaast drie andere voornaamste doelen van de agenda:

- Formuleren/borgen van **maatregelen**
- Regionaal **verhaal/visie** klimaatadaptatie
- **Organiseren** van de samenwerking

Voorbeelden unieke aanpak

Werkeenheid de Meierij kiest er bewust voor om de uitvoeringsagenda voor klimaatadaptatie direct te laten landen in het jaarplan van de werkregio, om tijd en energie voor bestuurlijke vaststelling te besparen.

KLIMAATTHEMA'S EN AMBITIES

Gemene delers en verschillen tussen werkregio's

De meeste werkregio's formuleren met hun uitvoeringsagenda ambities voor dezelfde set van **vier klimaat-adaptatie thema's:** wateroverlast, droogte, hitte en overstroming.

Een aantal werkregio's maken echter (bewust dan wel onbewust) de keuze om niet alle klimaatthema's op ambitieniveau mee te nemen. Bijvoorbeeld omdat zij de inzet nadrukkelijk willen focussen op **wateroverlast**. Of omdat hun kwetsbaarheid voor overstroming laag (of onvoldoende inzichtelijk) is.

De werkregio's voor wie de uitvoeringsagenda ook de programmering voor de watersamenwerking is, beschrijven naast de klimaatadaptatie ambities ook hun **BAW-doelen** (zoals verminderen kwetsbaarheid).

Een paar werkregio's kiezen ervoor om hun klimaatadaptatie ambities niet op klimaatthema te formuleren, maar hanteren de weten-willen-werken methodiek en/of de 7 ambities zoals uiteengezet in het **DPRA**.

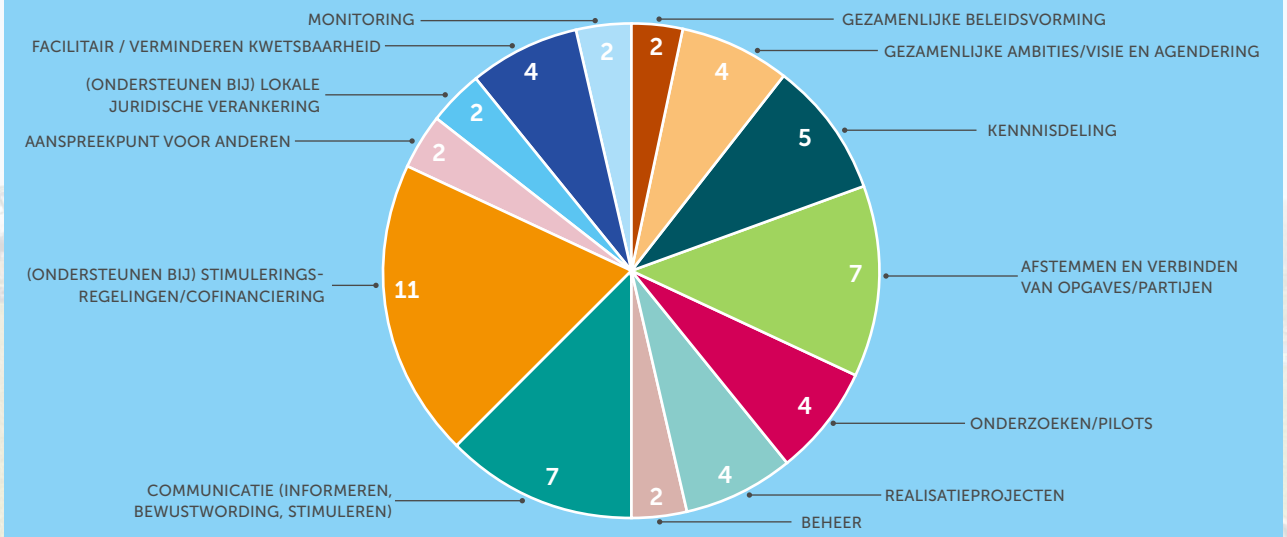
Voorbeelden unieke aanpak

Hoewel de meerwaarde van biodiversiteit en groene maatregelen in veel uitvoeringsagenda's wel voorbij komt, is **Waterkring West** een uniek voorbeeld omdat het, naast de vier klimaatthema's, ook het thema Biodiversiteit als ambitie centraal stelt.

ROLINVULLING

Gemene delers en verschillen tussen werkregio's

Alle werkregio's maakten bij het opstellen van hun uitvoeringsagenda een **bewuste verdeling** welke rollen **lokaal en regionaal** worden opgepakt. Welke **rollen** dat vervolgens zijn, loopt zeer uiteen. De volgende rollen worden in wisselende mate toegekend aan de werkregio:

Wat opvalt is dat bijna alle uitvoeringsagenda's **ondersteuning bij (co-)financiering** als rol van de werkregio opschrijven. Ook **kennisdeling, communicatie** (voor bewustwording en stimulering) en **afstemmen** van opgaves en partijen zijn veelvoorkomende regionale rollen. Inzet op verminderen van **kwetsbaarheid** komt terug in de werkregio's die ook de doelstellingen vanuit het **BAW** in hun uitvoeringsagenda hebben opgenomen.

Voorbeelden unieke aanpak

In **As50+** worden relatief veel rollen aan de werkregio toegedicht. Daarbij is uniek dat het samen optimaliseren en innoveren van beleid en uitvoering expliciet als regionale rol is opgenomen.

ORGANISATIE – STRUCTUUR

Gemene delers en verschillen tussen werkregio's

Er zijn verschillende **vormen van formele samenwerking** mogelijk tussen overheden en partners: 'onderlinge afstemming', 'netwerkconstructie' of 'zelfstandige organisatie'. De uitvoeringsagenda's **beschrijven niet** welke formele organisatievorm de werkregio's hebben. De inschatting is dat alle werkregio's werken volgens de principes van een **'netwerkconstructie'**, al dan niet formeel vastgelegd.

In principe zijn alle werkregio's een voortzetting van de samenwerkingsverbanden die zijn opgericht voor uitvoering van het **Bestuursakkoord Water**. Dit is een (afval)watersamenwerking waar de uitvoering van het DPRA (het thema klimaatadaptatie) bij is aangehaakt. De meerderheid van de werkregio's pakt beide opgaven in **dezelfde samenstelling** op. Er zijn werkregio's die – omdat de inhoud en daarvoor benodigde (beleids)-medewerkers verschillen – een **organisatorische knip** hebben gemaakt in een 'DPRA-samenwerking' voor klimaatadaptatie en een 'BAW-samenwerking' voor de (afval)waterketen. Een deel van de werkregio's gebruikt hun uitvoeringsagenda alleen voor klimaatadaptatie, een deel voor beide opgaven.

Voorbeelden unieke aanpak

De **Brabantse Peel** heeft een uitgebreid voortraject doorlopen met bestuurders, managers en ambtenaren, om te bepalen wat de beste governance structuur voor hun eigen samenwerkingsverband is ten aanzien van klimaatadaptatie.

ORGANISATIE – AFSTEMMING

Gemene delers en verschillen tussen werkregio's

De wijze waarop **intern afstemming** plaatsvindt (tussen deelnemende organisaties, op ambtelijk en andere niveaus) wordt in de meeste uitvoeringsagenda's niet (uitgebreid) beschreven. Een deel van de werkregio's hebben wel een **organisatorisch plan** opgenomen. Dit varieert van een omschrijving hoe op **ambtelijk niveau** wordt gewerkt en afgestemd, tot uitvoeringsagenda's die ook voor de **managementlaag en betrokken bestuurders** hun rol omschrijft en het belang daarvan aankaart.

Een aantal werkregio's omschrijft de afstemming met **andere schaalniveaus** buiten het samenwerkingsverband. Daarbij wordt vooral verwezen naar het Platform Klimaatadaptatie Zuid-Nederland, waarmee de aanpak van klimaatadaptatie van individuele werkregio's ook onderdeel uitmaakt van een groter geheel.

De **afstemming met externen** (stakeholders) is tevens in de meeste uitvoeringsagenda's niet (uitgebreid) beschreven. Er zijn wel meerdere werkregio's die toelichten hoe afstemming met externen **voorafgaand** aan het opstellen van de agenda (bijvoorbeeld in dialogen) plaatsvond. Een paar werkregio's beschrijven de beoogde wijze van externen betrekken **bij de uitvoering** van de agenda.

Voorbeelden unieke aanpak

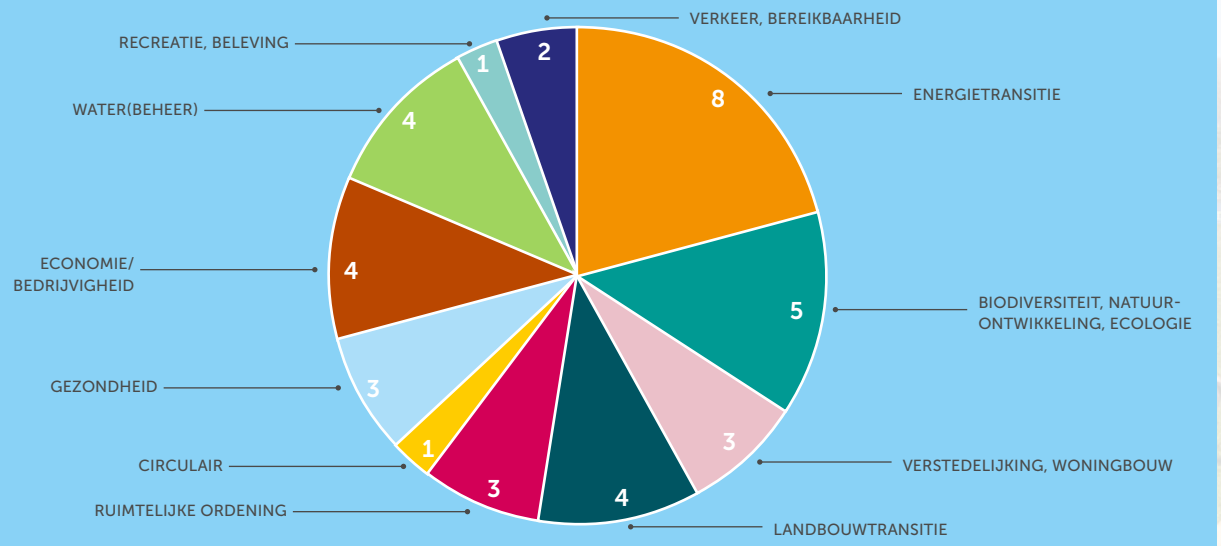
Werkeenheid Maas en Mergelland grijpt haar uitvoeringsagenda aan om de belangrijke rol van bestuurders te positioneren en etaleren. Zij zijn nodig voor de legitimiteit van en het draagvlak voor de werkregio, evenals in de prioritering van maatregelen en vormgeving van samenwerking.

KOPPELING MET ANDERE TRANSITIES

Gemene delers en verschillen tussen werkregio's

Een gemene deler is dat de meeste uitvoeringsagenda's andere transities benoemen waar klimaatadaptatie mee in verband staat. Dat verband betreft bijna altijd het positioneren van de opgaves als **meekoppelkansen** voor klimaatadaptatie en iets waar klimaatadaptatie mede aan **bijdraagt**. Een enkele werkregio benoemt in haar uitvoeringsagenda ook de uitdaging dat die andere transities **concurreren** met klimaatadaptatie in de fysieke ruimte.

Onderstaande **transities/opgaves** komen in de uitvoeringsagenda's voor:

Voorbeelden unieke aanpak

De uitvoeringsagenda van **Werkeenheid Parkstad** kijkt verder dan ruimtelijke en economische ontwikkelingen en agendeert ook de bijdrage van klimaatadaptatie aan sociaalmaatschappelijke opgaven.

MIDDELEN

Gemene delers en verschillen tussen werkregio's

Een beschrijving van de wijze waarop activiteiten en projecten van de werkregio gefinancierd worden, is niet in alle uitvoeringsagenda's aanwezig. Bijvoorbeeld omdat de begroting intern is en niet publiek wordt gedeeld, of omdat de financiering nog niet (volledig) inzichtelijk was bij opstellen van de uitvoeringsagenda. De werkregio's die wel iets zeggen over **financiering** in hun uitvoeringsagenda, benoemen bijna allemaal dat **externe cofinanciering** (hoofdzakelijk de Impulsregeling van het Rijk) wordt ingezet. Een paar werkregio's beschrijven dat de deelnemende organisaties **eigen middelen** inzetten voor hun eigen taken. Anderen beschrijven hoe de financiële bijdrage van de deelnemende organisaties aan 'de regionale pot' wordt ingezet, bijvoorbeeld via een **kostenverdeelsleutel**.

Middelen gaat naast financiën ook over **personele capaciteit**. In veel van de uitvoeringsagenda's wordt dit onderwerp echter niet aangekaart. Wat opvalt is dat werkregio's die ook de BAW-doelen in hun uitvoeringsagenda borgen wel ingaan op personele capaciteit in het kader van **kwetsbaarheid** verminderen. Er zijn ook werkregio's die in hun agenda (bijvoorbeeld in de regio begroting) wel beschrijven wat de **ureninzet** is van de deelnemende organisaties. Een aantal daarvan maken gebruik van **externe inhuur**, op programmamanagement en/of op projecten waar die extra inzet nodig is.

Voorbeelden unieke aanpak

Werkregio **Hart van Brabant** is uniek in haar aanpak, omdat klimaatadaptatie en energietransitie samen (via de REKS) worden georganiseerd én gefinancierd. Dat gaat gepaard met de oprichting van een uitvoeringsorganisatie (Publiek Ontwikkelbedrijf) en regionaal Klimaatfonds, ook voor klimaatadaptatiemaatregelen.

MONITORING

Gemene delers en verschillen tussen werkregio's

Monitoring kan op meerdere manieren vormkrijgen en op verschillende facetten betrekking hebben (zoals voortgang uitvoering en klimaatadaptatie effect). Op het schaalniveau **Zuid-Nederland** vindt monitoring plaats. Maar het heeft ook een plek op het niveau van de individuele werkregio's. In de uitvoeringsagenda's kaart ongeveer **de helft** van de werkregio's het thema monitoring aan. De aanpak, en aspecten waarop men monitort, wordt niet overal uitgebreid beschreven. Over het algemeen richt de monitoring zich op (voortgang in) **uitvoering van maatregelen**, door de individuele organisatie en/of de werkregio.

Wat betreft het **evalueren en actualiseren** van de uitvoeringsagenda zelf, hebben de meeste werkregio's een aanpak geformuleerd. Die aanpak varieert sterk:

- actualisatie **na 6 jaar** volgens de weten-willen-werken cyclus aan;
- **jaarlijks** herijken en indien nodig bijsturen van de programmering;
- en alles daartussenin, met een **periodieke evaluatie iedere 2, 3 of 4 jaar** waarna de uitvoeringsagenda wordt geactualiseerd.

De aanpak die een werkregio hierin kiest, lijkt in lijn te liggen met wat het **voornaamste doel** achter de uitvoeringsagenda is: van maatregelen programmeren tot het invullen van de cyclus-stap 'werken' (regionale klimaatadaptatiestrategie).

Voorbeelden unieke aanpak

Om toch ook te kunnen monitoren op het vlak van 'klimaatbestendig worden' – het klimaatadaptatie effect van maatregelen – heeft werkregio **Land van Cuijk** in haar uitvoeringsagenda projecten opgenomen voor het monitoren met klimaatlabels.

BORGING

Gemene delers en verschillen tussen werkregio's

De borging van **regionale activiteiten/projecten** gebeurt door bijvoorbeeld het bestuurlijk vaststellen van de uitvoeringsagenda of opnemen van de projecten in reguliere (jaar)programmering.

Borging gaat echter ook over het lokaal laten landen van de **visie, strategie en uitgangspunten voor klimaat-adaptatie** die regionaal zijn overeengekomen. Meerdere werkregio's kaarten in hun uitvoeringsagenda de **wens voor lokale borging** in de deelnemende organisaties aan. In een enkel geval zelfs als een concreet en relatief korte-termijn doelstelling. Een aantal werkregio's werkt deze wens ook uit in een **aanpak** voor lokale borging, bijvoorbeeld met ondersteuning van een regionale regisseur.

Voorbeelden unieke aanpak

In de uitvoeringsagenda van **Klimaatportaal Zuidoost Brabant** is de wens voor het lokaal borgen van klimaat-adaptatie vertaald in een regionaal project. Het project verkent het optimaal benutten en op elkaar afstemmen van het instrumentarium van gemeenten en waterschap.

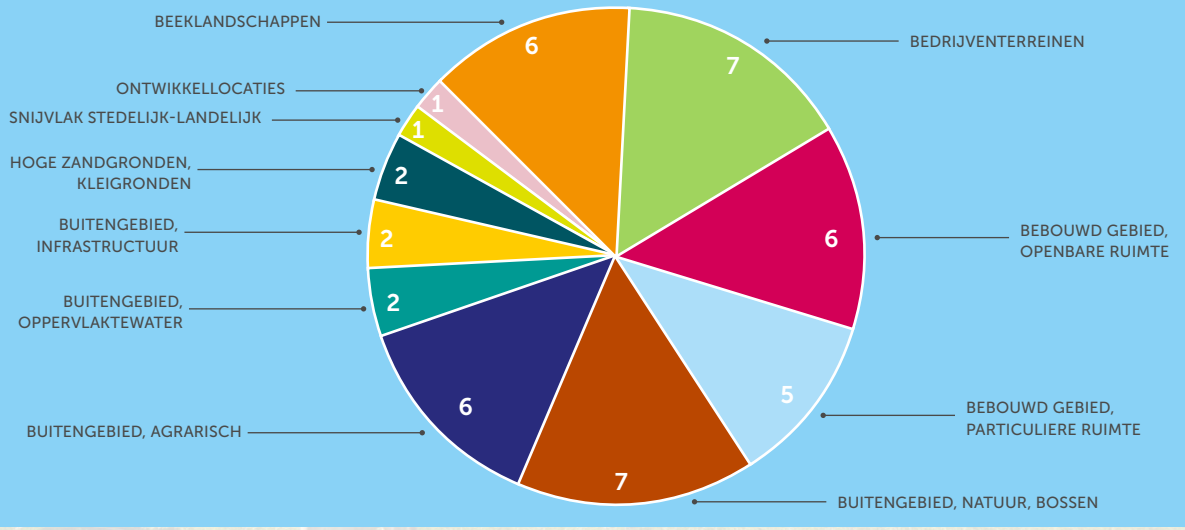

GEBIEDEN

Gemene delers en verschillen tussen werkregio's

Een gemene deler in de uitvoeringsagenda's is dat de werkregio's hiermee hoofdzakelijk haar **gemeentegrens-overschrijdende opgaves** een plek kunnen geven. In verschillende werkregio's daalt dit schaalniveau weer meer af naar het **gemeentelijke niveau** wanneer het over concrete projecten gaat. Een enkele werkregio trekt juist nog breder en benadrukt dat de uitvoeringsagenda ook helpt om **regiogrens-overstijgend** te kijken.

De hoofdzakelijk gemeentegrens-overstijgende opgaves vertalen zich in veel gevallen in **gebieden**. Daarbinnen is veel variatie in hoeveel en welke gebieden worden gepositioneerd en met welke benaming. Overkoepeld worden voor de volgende gebieden een regionale inzet op klimaatadaptatie gezocht:

Voorbeelden unieke aanpak

Klimaatkring de Baronie grijpt de regionale uitvoeringsagenda aan om, na een uitgebreide analyse en participatieproces met partners, de voorliggende en prioritaire gezamenlijke opgaven van de werkregio te formuleren. Een deel daarvan betreft gebiedsopgaven, maar de agenda snijdt ook opgaves aan die niet gebied-specifiek zijn (bijvoorbeeld juridische verankering en recreatie).

PROJECTEN

Gemene delers en verschillen tussen werkregio's

Bijna alle uitvoeringsagenda's benoemen de projecten waar de werkregio de komende periode samen aan gaat werken. Wat hierin opvalt, is het volgende:

Type projecten: Wanneer puntje bij paaltje komt, zijn het vooral **procesmatige projecten**. Bijvoorbeeld onderzoeken, inzet op bewustwording en communicatie en de nodige organisatorische projecten. Een paar uitzonderingen zijn concrete lijsten van projecten die voor de **Impulsregeling** van het Rijk worden ingediend. Al is de regionale inzet daarbij ook vaak procesmatig, zoals projectleiding of het organiseren van dialogen op knelpuntlocaties.

Detailniveau: De uitvoeringsagenda's verschillen sterk in detailniveau van de opgenomen projecten. De rode draden hierin zijn:

- **agendering** van de opgaves en daarbij een globaal plan van aanpak
- projecten met een relatief concreet **plan van aanpak**
- projecten met reeds een toegewezen **regisseur, planning, begroting en/of cofinanciering**

Schaalniveau: De uitvoeringsagenda's bevatten deels **gemeentegrens-overstijgende projecten**, vaak in de vorm van een gebiedsgerichte aanpak. De meer concrete projecten zijn echter vaak op een **lokale schaal**, zoals maatregelen in wijken die worden heringericht.

Voorbeelden unieke aanpak

In de uitvoeringsagenda van **Waterpanel Noord** staat ieder project direct in relatie tot de regionale strategie, de regionale doelenboom, de klimaatthema's en de gebieden. Die relaties worden met meerdere doordachte visualisaties inzichtelijk gemaakt.

4 Uitvoering klimaatadaptatie in Zuid-Nederland

Conclusies en aanbevelingen

Algemeen

- Gemene delers? Die zijn er weinig, iedere werkregio heeft een unieke invulling.
- Alle werkregio's maken een bewuste scheiding tussen regionale en lokale rollen, al loop zeer uiteen welke rollen aan welk schaalniveau worden toebedeeld.
- Voornaamste doelen van de regionale uitvoeringsagenda: vehikel cofinanciering, regionaal verhaal, samenwerking, borgen maatregelen.
- **Inspiratie:** de lijst van thema's (zie analysekader op bladzijde 7) geeft ideeën voor de inhoudsopgave van 2e generatie agenda's.

Inhoud

- Biodiversiteit wordt niet altijd genoemd. Weeg bewust af: zien we dit als onderdeel van klimaatadaptatie?
- De opgenomen projecten zijn in essentie bijna allemaal procesmatig, en zeer variërend in detailniveau.
- Niet alle (klimaat)thema's worden meegenomen. Vaak is dat een bewuste keuze. Blijf dan wel alert: is die afweging nog actueel?
- De werkregionale agenda wordt ingezet voor hoofdzakelijk gemeente-grensoverstijgende opgaven.
- **Inspiratie:** De Monitor Zuid Nederland 2022 signaleert demografie (groei/krimp) als gerelateerde opgave, deze heeft nu (nog) geen plek in de agenda's.
- **Inspiratie:** Waar kunnen gemeente-grensoverstijgende opgaven (de genoemde 'Gebieden' op bladzijde 19) ook werkregio-overstijgend worden opgepakt?

Samenwerking

- Mate van samenwerking varieert van minimale verplichtingen, tot personele uitwisselingen en alles er tussenin.
- **Inspiratie:** Capaciteitsgebrek wordt nauwelijks in de agenda's benoemd. Overweeg dit te agenderen in een vervolgagenda.
- Borging van klimaatadaptatie, en hoe elkaar hierin te helpen, is in alle werkregio's nog een zoektocht.

SPIEGELING AAN DPRA 2023
Gevolgbeperking overstromingen wordt nu nog te weinig opgepakt

SPIEGELING AAN MONITOR
Uitdaging: Meekoppelkansen (in proces en inhoud) met andere transities/opgaves verzilveren?

SPIEGELING AAN DPRA 2023
Noemt gebrek aan capaciteit bij gemeenten

SPIEGELING AAN MONITOR
Noemt knelpunt personele krapte

SPIEGELING AAN DPRA 2023
Noemt behoefte aan instrumenten en (landelijke) regelgeving

Aan de slag met de bevindingen

In de werkregio's...
De resultaten van de analyse en overkoepelende conclusies daarbij, leveren in eerste instantie een kruisbestuiving op. Het biedt inspiratie aan werkregio's voor de uitvoering van hun huidige uitvoeringsagenda, eventueel een aanstaande actualisatie daarvan en later het opstellen van een "2e generatie" uitvoeringsagenda. Die inspiratie is te gieten in de context en praktijk van individuele werkregio's. De centrale vraag bij de bevindingen is dan ook: waar kan dit óns verder helpen? Zodat de uitvoeringsagenda de werkregio ondersteunt bij wat zij anders niet zouden (kunnen) doen.

In Nederland...
Klimaatadaptatie gebeurt niet alleen in de werkregio's. In Zuid-Nederland leggen we onderling een waardevolle verbinding tussen de werkregio's. Er ligt nu een gezamenlijk verhaal hoe we in het Platform Klimaatadaptatie Zuid-Nederland aan klimaatadaptatie werken. De conclusies en aanbevelingen uit ons gezamenlijk verhaal helpt ons Platform verder. Het biedt ook inspiratie voor elders in Nederland en het nationale schaalniveau.

Met uitvoeringskracht...
De uitvoeringsagenda's vragen om uitvoeringskracht in de werkregio's. Uitvoeringskracht kent meerdere aspecten: (co-)financiering, menskracht én kennis/competenties. Het knelpunt ligt daarbij meestal niet bij financiële middelen maar bij voldoende menskracht (die vervolgens de juiste kennis/competenties hebben en met mandaat te werk kunnen gaan). Die uitdaging is hardnekkig, maar er zijn knoppen om aan te draaien. Ook voor het Platform Klimaatadaptatie Zuid-Nederland. Dat doen we met structurele verbinding, uitwisseling en hulpmiddelen, zoals voorliggend product en de Reisgids (2022). Dat biedt inspiratie en eventueel (een vorm van) standaardisatie. Zodat we niet ieder ons eigen wiel uitvinden, maar het samen doen door te leren van elkaar.

Uitvoeringsagenda's Klimaatadaptatie Zuid-Nederland
Aan de slag met klimaatadaptatie in 13 werkregio's

Toevoeging aan de Uitvoeringsagenda
Ruimtelijke adaptatie Zuid-Nederland 2021

November 2022

Platform Klimaatadaptatie Zuid-Nederland

